

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBŎLE MŎŎ FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MŎ LA ANWO

MŎLEBEBO

Wŏ meke ala mŏŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Eku ye anu la gyinlabelẽ nee pepezele nee anwoadenlenyianle a fa atianwolilẽ, pepelilẽ nee anzondvole ba ewiade anu la,

Wŏ meke ala mŏŏ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mŏ bie amaa ɔlua zo nyeele mgbane mgbane dŏŏnwo esisi emaa menli adwenle ezekye, nee ewiade ne mŏŏ eleba mŏŏ sonla biala banyia adenle aha edweke biala mŏŏ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mŏŏ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, emaa bela ye ali ke, ehye a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

Wŏ meke ala mŏŏ ɔhyia, saa benrehye sonla benremaa ɔnreho ɔnretia esisile nee atisesebeyele, ke ɔwŏ ke mela bŏ sonla nwo adenlenyianle ne mŏ anwo bane la,

Wŏ meke ala mŏŏ ɔhyia ke bema a ɔgŏnwolẽyele wŏ Maanle Maanle avinli kenya anyuhŏle la,

Wŏ meke ala mŏŏ Maamgbolẽ Koyele ne anu amra eva be diedi mŏŏ wŏ sonla nwo adenlenyianle ne mŏ, ye gyinlabelẽ nee ye dibilẽ nee mrenya nee mraale adenlenyianle pepe ne mŏ anu la ewula sonla nwo adenlenyianle nwo mela ne mŏŏ befele ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie beɔdo nu ke beboa beamaa menli anyia anyuhŏle nee tenlabelẽ kpale wŏ atianwolilẽ bŏkŏŏ nu la,

Wŏ meke ala mŏŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Maamgbolẽ Koyele Eku ne anu nee Maamgbolẽ Koyele ne ebo ewŏke ke bema awie biala anye azŏ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolilẽ ne mŏ na beali zole kpale la,

Wŏ meke ala mŏŏ adenlenyianle nee atianwolilẽ ehye mŏ anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa ewŏkebŏle ne azolilẽ anzee munlililẽ ne la,

Ati, Kekala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

bŏ nolo ke

Ewiadeamra Nolobŏle Mŏŏ Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Ehye

le debie ko mŏŏ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mŏŏ dahuu keva. Nolobŏle ehye kezie ye adwenle nu la abŏ mŏdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolilẽ ehye mŏ anwo, na eza yealua ngŏzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mŏŏ wŏ Maanle Maanle mŏŏ wŏ Eku ne anu nee Maanle Maanle mŏŏ Eku ne sie be la anu amra amuala alie ado nu kpale na beali zole kpale.

Edwekekpŏke 1

Menli muala di be ti anwo na eza noko beŏe wŏ dibilẽ nee adenlenyianle nu. Bele ndwentenwo nee adwenle, yemŏti ɔwŏ ke bekile adiemayele bema be nwo ngoko.

Edwekekpŏke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la amuala bie. ɔnle ke ngakyile anzee ngilehilenu anzee nyeyenu biala mɔ fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzee raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabele gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko ɔnle ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wɔ maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabele nu wɔ maanle ne anzee eleka mɔ sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa ɔnli ɔ ti anwo o, ɔnle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpɔke 3

ɔwɔ ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebɔle.

Edwekekpɔke 4

ɔnle ke beye awie biala kanra. ɔwɔ ke betua aanrayele nee aanra edɔnele wɔ adenle biala anu.

Edwekekpɔke 5

ɔnle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua ɔ nyunlu aze anzee betwi ɔ nyunlu.

Edwekekpɔke 6

Ke mɔ mela se la, eleka biala mɔ awie biala lua la ɔwɔ ke benwu ke ɔdaye ɔle sonla.

Edwekekpɔke 7

Ke mɔ mela se la, menli kɔsɔti se pepe mɔ ɔnle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne mɔ bɔ be nwo bane pepe la anu. Menli kɔsɔti le adenle nyia be nwo banebɔle pepe mɔ ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu mɔ tia Nolobɔle ehye nee debie biala mɔ maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpɔke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mɔ tia anwoadenlenyianle ne mɔ mɔ maamule nwo mela anzee mela eva emaa ye la a, ɔwɔ ke kɔto ne mɔ pepe die ye.

Edwekekpɔke 9

ɔnle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wɔ meke mɔ ɔtefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 10

Wɔ awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mɔ anwo adwenlevalle nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a ɔwɔ ke kɔto mɔ di ɔ ti anwo na ɔnli mɔguazo la di ye edweke wɔ bagua nu.

Edwekekpɔke 11

1. Sonla biala mɔ bekeha ke yeye etane mɔ ɔdi ke betwe ɔ nzo la le adenle ka ke ɔnze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wɔ bagua nu kɔto na kɔto ne bua ye fɔle ke mɔ mela se la. Wɔ kɔto eke ne ɔwɔ ke ɔnyia ninyene mɔ ɔfa ɔpepe ɔdie ɔ nwo la kolaa.

2. ɔnle ke bebua sonla biala fɔle wɔ nyeele etane biala mɔ wɔ meke mɔ ɔyele zɔhane nyeele ne la enee ɔnle etane mɔ ɔtia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee ɔnle ke betwe sonla ne anzo bemaa ɔtela mɔ bepe bedo eke ne wɔ meke mɔ ɔyele etane ne la.

Edwekekpɔke 12

Ɔnle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzɛɛ ɔnle ke bekenga ye ahelata anzɛɛ bebɔ ye anyiemgba besɛkye ye anyunlunyia. Sonla zɛhae le adenle maa mɛla ne pepe die ye anzɛɛ bɔ ɔ nwo bane wɔ zɛhae akpɔsemadi ebɛla ne mɔ anwo.

Edwekekpɔke 13

1. Sonla biala le adenle ɔfi eleka mɔɔ ɔde la ɔkɔtenla eleka biala mɔɔ ɔkulo la.
2. Sonla biala le adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔkɔ maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwekekpɔke 14

1. Sonla biala le adenle ke saa ɔlenwu amaneɛ wɔ ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔkɔ maanle gyene nu ɔmaa bɛmaa ye eleka ɔtenla anzɛɛ bebɔ ɔ nwo bane.
2. Saa amaneɛ ne mɔɔ ahenle ne ɛlenwu ye la ɛnvi anzɛɛ ɛnlua maanyɛle ti anzɛɛ ye nyɛleɛ ne tia Maamgbole Koyɛle mɛla ne nee ye bodane ne mɔ a, yemɔ maanle gyene ne ɛnle adenle ke ɔkelie ye azie anzɛɛ ɔkebɔ ɔ nwo bane.

Edwekekpɔke 15

1. Sonla biala le adenle ke ɔye ekulomani.
2. Ɔnle ke bebɔ ekulomani biala ke ɔle ɛyɛvole la. Eza noko ɔnle ke besɔ awie biala mɔɔ kpɔnde ke ɔkakyi ye ekulomaniyɛle la adenle wɔ meke mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwekekpɔke 16

1. Mrenya nee mraale mɔɔ bekɛdwu agyalehɔle la, saa beɛle duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzɛɛ saa bekɔ duzu asɔne o, beɛle adenle begya be nwo na bebɔ ɛdane. Be mu nwiɔ beɛle adenle pepe wɔ agyale nwo, wɔ be agyale nee be ewolebɔle nu.
2. Ɔwɔ ke menli nwiɔ ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee yeɛle nee be mra a le ekpunli mɔɔ bɔ sua ɛkyekyele bo anzɛɛ ekpunli mɔɔ tele ye menli dɔɔnwo a, yemɔti ɔwɔ ke menli ekpunli ne nee maanle ne mɔɔ bewɔ nu la sinza be.

Edwekekpɔke 17

1. Sonla biala le adenle ke ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeɛ, eza noko ɔle adenle ke ɔ nee awie mɔ bɔ nu nyia agyapadeɛ.
2. Ɔnle ke awie biala hwele ye agyapadeɛ wɔ meke mɔɔ mɛla ɛmmaa adenle la.

Edwekekpɔke 18

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mɔɔ ɔkulo la, eza ɔle adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzɛɛ ye diedi ne nee fanwodi, yeɛ akee noko ɔle ɔ nwo adenle ke ɔ ngome anzɛɛ ɔ nee menli wɔ bagua anzɛɛ fealera nu ɔkile ye asɔne anzɛɛ ye diedi ne wɔ ngilehilele, nyɛleɛ, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpɔke 19

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle na ɔka edweke mɔɔ ɔkulo la; eza ɔle ɔ nwo adenle ke ɔfa adwenle biala mɔɔ ngyegyele biala ɛnle nwo na ɔdua nolobɔle ndenle ne mɔ biala anu ɔkpɔnde, ɔtie na ɔka edweke ɔkile menli na ɔmaa be adwenle mɔɔ ngyegyele biala ɛnle nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle kɔ ayia anzɛɛ eku mɔɔ anzondwɔle wɔ nu la bie.
2. Onle ke behye sonla bɛmaa ɔkɔ eku nu.

Edwekekpɔke 21

1. Sonla biala le adenle boa wɔ ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔkɔ Melalile Ayia ne bie anzɛɛ ɔboa ɔmaa betu menli bekɔ Melalile Ayia ne.
2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoe wɔ ye maanle ne anu.
3. Ezuavole ne ehulolɛdeɛ ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulolɛdeɛ ehye wɔ meke biala nee nɔhale emadolɛ mɔɔ awie biala nyia adenle to ye deɛ wɔ feabo nu anzɛɛ wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyegyele biala enle nu la.

Edwekekpɔke 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ ke maanle ne sinza ye eza ɔwɔ ke maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandɛ gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyele nwo la.

Edwekekpɔke 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔle adenle ke ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwɔle. Eza noko ɔwɔ ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne envi ɔ sa a.
2. Sonla biala le adenle ke gyima mɔɔ ɔkeye la ɔnyia nwɔle ahatuale ke mɔɔ saa awie gyene a ye le gyima zɔhane a anrɛɛ ɔkenyia ye la.
3. Sonla biala mɔɔ ye gyima la ɔwɔ ke nyia nwɔle ahatuale kpale mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabelɛ nu aye kpale a. Eza noko ɔwɔ ke ɔnyia ezinzale ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wɔ ye ehulolɛdeɛ ezinzale ti.

Edwekekpɔke 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye enwɔmenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye enwɔmenle bie na betua ye nwɔle kake la a.

Edwekekpɔke 25

1. Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabelɛ kpale mɔɔ fale be ngoane, alee, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene mɔɔ hyia maa be la anwo. ɔwɔ ke benyia moale wɔ meke mɔɔ benye gyima, anwonyane kebɔ be, bengola gyima ye, kunli anzɛɛ ye le kewu, bekeye mgbanyinli anzɛɛ ɔlua ndenle bie azo bengola benne be nwo la.
2. ɔwɔ ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli anzɛɛ beangya ɔ nli na beawo na beawo ye o, ɔwɔ ke benea ye anzɛɛ besinza ye ke mɔɔ ɔfeta la.

Edwekekpɔke 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bɔbɔ wɔ mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. ɔwɔ ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. ɔwɔ ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ bɔ mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwoleyele ba maanle maanle avinli, menli anzee asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbole Koyele gyima ne mɔ ɔledi mɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bɛmaa be mra sukoa nwoma mɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukoa la.

Edwekekpɔke 27

1. Sonla biala le adenle ke ɔdaye ɔye maandee nyelee biala mɔ beye wɔ maanle anzee sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyene edoble nee abodee nwo nrelebe nwo anyuhole nvasoe ne mɔ bie.

2. Sonla biala le adenle ke ɔnyia debie mɔ ɔkehɛle mɔ fale abodee nwo nrelebe, nwoma anzee debie mɔ ɔkedob la anwo banebole.

Edwekekpɔke 28

Sonla biala le adenle ke ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhole anzee yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ aye gyima a, enee ɔngile ke ɔle adenle ɔbulu mela zo; ɔwɔ ke ɔdi ɔ gɔnwɔ mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔbo ye ebela ke mɔ maanle ne mɔ ɔwɔ nu la mela ne mɔ mɔ fale benwonilile, anzondwole nee ye boeyele ne se la.

3. Ɔnle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ azo beye ninyene mɔ ɔtietia anzee ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔ Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzee menli ekpunli ko anzee sonla ko angome mɔ ɔmaa ye adenle ɔye debie ɔsekye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ behyehye bedo eke ne la a.
